

VAPAA LEIKKI VARHAISKASVATUKSESSA

”Sille pitää olla niinku aikaa ja tillaa päivittäin.”

Tytti Heikkilä

Opinnäytetyö
Hyvinvointipalveluiden osaamisala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

2018

Hyvinvointipalveluiden osaamisala
Sosionomikoulutus
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Tytti Heikkilä	Vuosi	2018
Ohjaaja(t)	Raimo Vähänikkilä ja Tuija Takkula		
Toimeksiantaja	Rovaniemen kaupunki		
Työn nimi	Vapaa leikki varhaiskasvatuksessa		
Sivu- ja liitesivumäärä	41 + 1		

Tämän opinnäytetyön aihe on vapaa leikki varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyössä selvitetään lastentarhanopettajien käsityksiä vapaasta leikistä ja sen tukemisen keinoista lasten kasvatuksessa. Opinnäytetyössä otetaan myös selvää, onko varhaiskasvatuksessa tekijöitä, jotka rajoittavat vapaan leikin toteutumista. Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä Opetushallitus julkaisi uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet syksyllä 2017. Uusissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostuu leikkiin kannustava varhaiskasvatusympäristö.

Opinnäytetyön tavoitteena on, että vapaa leikki mahdollistuisi yhä enemmän varhaiskasvatuksessa, sen merkitys kasvatuksessa ymmärrettäisiin ja sitä rajoittavia tekijöitä tiedostettaisiin. Ymmärtämällä vapaan leikin käsitteen ja sen merkityksen sekä tiedostamalla vapaata leikkiä tukevia keinoja ja sitä rajoittavia tekijöitä voi varhaiskasvattaja edesauttaa vapaan leikin toteutumista varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä myös omaa ammattitaitoani tulevana sosiaalialan ammattilaisena.

Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmänä on käytetty teemahaastattelua, johon osallistui yhteensä kolme lastentarhanopettajaa eräästä Rovaniemen kaupungin päiväkodista. Teemahaastattelusta saatu aineisto on analysoitu teemoittelemalla saatua aineistoa.

Opinnäytetyö koostuu leikin teoreettisesta viitekehystä, opinnäytetyön toteutuksen raporttiosuudesta, tuloksista ja niiden analyysistä sekä johtopäätöksistä ja pohdinnasta. Opinnäytetyön tulokset ja johtopäätökset osoittavat, että haastatteluun osallistuneet lastentarhanopettajat ymmärtävät vapaan leikin käsitteen ja sen merkityksen lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Varhaiskasvattajat pyrkivät mahdollistamaan vapaan leikin toteutumista lasten kasvatuksessa monipuolisesti. Haasteita vapaalle leikille luo varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä esiintyvät leikkiä rajoittavat tekijät, joita haastateltavat tiedostavat ja pyrkivät omalla toiminnallaan ehkäisemään.

Avainsanat varhaiskasvatus, vapaa leikki, teemahaastattelu, kasvatus

School of Social Services, health
and sports
Degree programme of Social Ser-
vices
Bachelor of Social Services

Author	Tytti Heikkilä	Year	2018
Supervisor	Raimo Vähänikkilä and Tuija Takkula		
Commissioned by	Rovaniemi city		
Subject of thesis	Free play in early childhood education		
Number of pages	41 + 1		

The subject of the thesis is free play in early childhood education. The subject of the survey is to sort out kindergarden teachers' views of free play, how to support it when they raising children in kindergarden, and what are the limiting factors in free play. This is a current topic because the Finnish National Agency for Education published a new National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care in autumn 2017. In these new early education plans the emphasis is on an environment which encourages play.

The purpose of the thesis is that there would be more opportunities to implement free play in early childhood education, its importance in childhood education would be understood, and limiting factors would be recognized. When early childhood educators understand the concept of free play, its meaning and are aware of limiting factors and ways to support it, they can develop free play opportunities. I also wanted increase my professional skills through the thesis as a future professional in social services.

This thesis is a qualitative study. The data for this thesis have been collected through interviews. I used thematic interviews as the method. Participants were from the Rovaniemi day care centre. In analyzing the material collected I used thematic analysis.

The thesis contains theory about play, the work of my thesis, results and the discussion and conclusions. Based on the results and conclusions it can be said that kindergarden teachers understand the concept free play and its meaning to children's development. They try to support and implement free play in many different ways. There are also some challenges and teachers try prevent limiting factors.

Key words early childhood education, free play, thematic interview, raising

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	VARHAISKASVATUS.....	7
2.1	Leikki varhaiskasvatuksessa.....	7
2.2	Leikin pedagoginen jaottelu	7
2.3	3-5-vuotiaan leikki.....	9
3	VAPAA LEIKKI	11
3.1	Määritelmä.....	11
3.2	Lev Vygotski ja lähikehityksen vyöhyke	12
3.3	Vapaan leikin merkitys 3-5-vuotiaalle.....	13
3.4	Aikuinen ja toimintaympäristö leikin mahdollistajana ja rajoittajana.....	15
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	19
4.1	Tutkimuksen tavoitteet ja tarkoitus.....	19
4.2	Yhteistyötaho.....	20
4.3	Tutkimusmenetelmä ja tutkimuskysymykset	21
4.4	Aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät.....	22
5	TUTKIMUSTULOKSET JA ANALYYSI.....	25
5.1	Vapaan leikin määritelmä.....	25
5.2	Vapaan leikin olemus.....	26
5.3	Vapaan leikin pelaajat.....	27
5.4	Aikuisen rooli	29
5.5	Vapaan leikin tukeminen kasvatuksessa.....	30
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	32
7	POHDINTA.....	34
7.1	Työn eettisyys ja luotettavuus.....	34
7.2	Opinnäytetyöprosessi	36
	LÄHTEET	38
	LIITTEET	41

1 JOHDANTO

”Kyllähän nyt ko puhutaan lapsen osallisuudesta niin kyllähän se leikki on niin tärkeä osa sitä päivää, että se pittää näkyä siellä ja olla aikaa siihen leikkiin.”

(Sitaatti tutkimushaastattelusta, 23.1.2018)

Opetushallitus määräsi vuonna 2016 uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, joiden pohjalta jokaisen varhaiskasvatuspalvelun tuottajan on laadittava oma varhaiskasvatussuunnitelma. Uusissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostuu leikkiin kannustava varhaiskasvatusympäristö ja se nimetään yhdeksi varhaiskasvatuksen keskeisimmistä toiminta- ja työtavoista. Henkilöstön tulee tiedostaa leikin merkitys lasten hyvinvoinnille, turvata leikin edellytykset ja ohjata leikkiä siten, että jokainen lapsi voi kokea olevansa osallinen yhteisissä leikeissä. Varhaiskasvatuksessa henkilöstöltä vaaditaan leikin tukemista, siinä läsnäoloa, sen havainnointia sekä toimintaympäristöjen luomista leikkiä tukeviksi. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta tehdyt paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat on otettu käyttöön syksyllä 2017. (Opetushallitus, 2016, 39).

Valitsin opinnäytetyöni aiheeksi vapaan leikin varhaiskasvatuksessa. Aiheen valintaan vaikutti se, että pitkään on puhuttu siitä, miten lapsuus pedagogisoituu yhä enemmän ja tekeminen painottuu aikuisen ohjaukseen. Leikki ei voi kuitenkaan aina olla ylhäältä ohjattua. Vapaa leikki jää helposti muun toiminnan ja tavoitteiden toteuttamisen jalkoihin ja sen edellytykset ovat vaarassa muuttua yhä vaikeammin saavutettaviksi. (Vehkalahti & Urho, 2013, 11). Opinnäytetyön aiheen valintaan vaikutti myös oma kiinnostus vapaata leikkiä kohtaan, suuntaavat opinnot sekä kentältä kuuluva tarve vapaan leikin ilmiöön perehtymiseen. Tulevana sosiaalialan ammattilaisena uskon, että vapaan leikin ilmiöön perehtymisestä on itselleni hyötyä tulevassa työssäni.

Vapaa leikki on toimintaa, jonka lapset suunnittelevat itse. He keksivät leikkiinsä sen sisällön, muodon ja leikin kulun. Vapaassa leikissä lapset tulkitsevat

todellisuutta omilla mielikuvituksissaan ja ilmaisevat leikkiessään ihmisten välisiä suhteita, asenteitaan, ajatuksiaan, toiveitaan ja tavoitteitaan. Vapaalle leikille on ominaista, että lapsi muuttaa arjen tapahtumia leikkiin sopiviksi omien kokemusten, elämysten, käsitysten ja tietojen pohjalta. Vapaassa leikissä leikin motiivi on leikkimisessä itsessään, ei ulkoa määrättyssä tavoitteessa. (Vähänen, 41, 2004).

Opinnäytetyön aineistonkeruu on toteutettu eräässä Rovaniemen kaupungin päiväkodissa. Opinnäytetyötä varten on haastateltu kolmea lastentarhanopettajaa. Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan leikkiin kannustavaa varhaiskasvatusympäristöä, jonka arjessa on läsnä leikinomaisuus. Aikuisen voi osoittaa kiinnostustaan leikkiin, rikastuttaa sitä ja tukea leikkiä läsnäolollaan, herkkyydellään ja olemalla vuorovaikutuksessa lasten kanssa. Varhaiskasvatuksessa aikuisen on kiinnitettävä huomiota omaan toimintaansa niin, ettei tule rajanneeksi lasten mahdollisuuksia leikkiin. (Rovaniemen kaupunki, 2017, 26).

Leikki on tärkeää lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle, mutta myös aikuiselle. Leikin seuraaminen on linkki lapsen maailmaan. Havainnoimalla lasten leikkiä aikuinen voi saada vihjeitä lasten kehitystasosta ja yhteistyötaidoista. Aikuisen rooli vapaassa leikissä on olla läsnä sekä monipuolistaa ja ohjata leikkiä tarvittaessa. Varhaiskasvattajan on hyvä pysähtyä välillä pohtimaan, mikä on hänen oma suhtautumisensa leikkiin, sillä aikuisen hyväksyntä leikkiin on yksi leikin toteutumisen edellytyksistä. (Helenius, 2004, 36,40).

Opinnäytetyön toisessa luvussa avaan leikkiä varhaiskasvatuksen kentällä. Kolmannessa luvussa syvennyn vapaan leikin määrittelyyn, sen merkitykseen, leikin teorioihin, vapaan leikin rajoittajiin sekä aikuisen rooliin vapaan leikin tukijana. Tämän jälkeen kuvaan opinnäytetyön toteutusta ja siinä käyttämiäni tutkimus-, aineistonkeruu ja analysointimenetelmiä. Viidennessä luvussa siirryn avaamaan ja analysoimaan tutkimustuloksia, minkä jälkeen on nähtävillä tuloksista tehdyt johtopäätökset. Viimeisessä luvussa pohdin työn eettisyyttä ja luotettavuutta, opinnäytetyöprosessia ja pohdin yleisesti aihetta.

2 VARHAISKASVATUS

2.1 Leikki varhaiskasvatuksessa

Leikki on yksi keskeisimmistä varhaiskasvatuksen toiminta- ja työtavoista. Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, että leikki saa näkyä ja kuulua varhaiskasvatuksen arjessa. Lapsille tulee antaa leikkirauha ja heillä pitää olla mahdollisuus leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille. Leikkiville lapsille ja aikuisille tulee antaa tilaa ja aikaa sekä mahdollisuus keskittyä leikkiin. Leikkiin kannustavassa ympäristössä on läsnä leikin ja yhdessä tekemisen ilo, kekseliäisyys, mielikuvitus sekä oma ilmaisu ja luovuus. (Opetushallitus, 2016, 29, 39) Yksi varhaiskasvatuksen parissa työskentelevän ammattilaisen tehtävistä on ohjata lasta taitavaksi leikkijäksi yhdessä vanhempien kanssa. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen, 2013, 66) Kallialan (2008, 39) mukaan leikki, joka tuottaa tyydytystä, kuuluu lapsen arvoiseen lapsuuteen varhaiskasvatuksessa. Kehittyvä ja kehittävä leikki tukevat lasten sosiaalisia suhteita, yhdenvertaisuutta ja edistävät yhteisöllisyyttä lasten ja kasvattajien välillä. (Tahvanainen & Turunen, 2017, 166)

Varhaiskasvatuksen perusteissa leikistä ja sen merkityksestä lapsen kehitykseen todetaan seuraavasti: ”Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.” (Opetushallitus, 2017, 38)

2.2 Leikin pedagoginen jaottelu

Leikit voidaan jaotella leikkien pedagogisen pääjaottelun mukaan luoviin leikkeihin ja sääntöleikkeihin. Luovien leikkien yleisimmät muodot ovat

roolileikit, rakenteluleikit sekä näytelmäleikit. (Helenius, 1993, 86) Roolileikeissä lapsi samaistuu ja jäljittelee jotain roolia eli asettuu toisen asemaan. Roolileikit mahdollistavat lapselle kuvittelun avulla sellaisia toimia, joita on todellisuudessa mahdoton toteuttaa. Lapsen varttuessa roolileikit muuttuvat leikin idean, suunnittelun, tehtävän ja lopputuloksen osilta. Rakenteluleikit kuuluvat etenkin poikien mielileikkeihin. Rakenteluvälineiden erilaiset materiaalit, niiden kokeileminen sekä niillä leikkimisen suunnitteleminen ja luomusten rakenteleminen tuottavat lapsille iloa. Rakenteluleikeissä hienomotoriset taidot, kokonaisuuksien hahmottaminen ja analysointi harjaantuvat. Joidenkin tutkimusten mukaan rakenteluleikeillä on yhteys avaruudelliseen hahmottamiseen, matemaattisiin kykyihin sekä materiaalien käsittelyyn, kauneuden tajuun ja näppäryyteen. Näytelmäleikeissä leikin pohjalla on tarina, joka antaa leikille alun ja lopun sekä näytelmän tapahtumat ja sävyn. Siinä missä roolileikki on yleistystä lapsen kokemasta, näytelmäleikeissä lapsi sovittaa oman toimintansa annettuun rooliin. (Helenius & Lummelahti, 2013, 23, 87, 103, 135-136)

Sääntöleikit pitävät sisällään perinneleikit, liikuntaleikit, laulu- ja lattialeikit sekä didaktiset leikit ja -pelit. (Helenius, 1993, 88) Sääntöleikeille on ominaista, että niissä on tietty tavoite, johon pyritään ja lapsi omaksuu sääntöleikin ohjeet ja säännöt. Lapsilla on sääntöleikeissä oma tehtävä tai rooli ja leikki voi olla esimerkiksi koko lapsiryhmän yhteinen. Sääntöleikit opitaan vähitellen joko aikuisen selittämänä tai kavereiden mallia seuraamalla. Niissä tarvitaan sääntöjen muistiin painamista, muistissa säilyttämistä ja muistiin palauttamista. Sääntöleikit edellyttävät lapselta myös kykyä leikkiin sitoutumiseen ja sääntöjen soveltamiseen. Sosiaaliset taidot ovat tärkeitä sääntöleikeissä, joissa toisen huomioonottaminen ja vuorovaikutuksessa toimiminen ovat edellytyksiä yhteiseen päämäärään pyrkimisessä. Leikkijän on pystyttävä sietämään pettymyksiä ja ymmärtämään toisten tarpeita. Yhteisten sääntöjen mukaan toteutettu leikki palkitsee lasta, mutta etenkin sääntöleikkien harjoitteluvaiheessa lapsi voi tarvita aikuisen tai osaavampien lasten tukea ja ohjausta. (Helenius & Lummelahti, 2013, 157-160)

2.3 3-5-vuotiaan leikki

Kolmevuotiaana lapsen leikki on suunnitelmallista ja johdonmukaista. Lapsi leikkii paljon rakenteluleikkejä, joissa hän kasaa, rakentaa, purkaa ja tekee erilaisia pinoja. Lapsi alkaa kiinnostua mielikuvitus- ja symbolileikeistä ja ne tulevat yhä vahvemmin mukaan rakenteluleikkien rinnalle ja mielikuvituksen muuttuessa selväpiirteiseksi. (Koivunen & Lehtinen, 2015, 168-169) Kolmivuotias seuraa erityisen tarkkaan mitä aikuiset tekevät ja jäljittelee heidän toimintaansa. Hän käy läpi tapahtuneita asioita ja harjoittelee uusia taitoja. Hänen mielikuvituksensa on vilkasta ja usein hänellä saattaa olla mielikuvitusystäviä. Lapsi selittelee omia tarinoita, joita kertoo totena ja joihin itsekin uskoo. Kolmivuotiaat ovat usein myös innokkaita kirjanlukijoita, laulajia ja tanssijoita. He kaipaavat jo leikkikavereita, pystyvät jakamaan leikkivälineitä ja ovat jo hyviä odottamaan omaa vuoroaan. Riitatilanteissa kolmivuotias tarvitsee kuitenkin usein aikuisen apua riitojen selvittelyyn. (Kahri, 2003, 13)

Neljättä ikävuotta lähestyessä roolileikit alkavat olla mukana lapsen leikissä rakenteluleikkien ja mielikuvitusleikkien rinnalla. Lapset ottavat leikissä erilaisia rooleja omasta lähiympäristöstään ja saattavat olla esimerkiksi äitejä, vauvoja, isiä tai vaikkapa lääkäreitä. Lapselle tulisikin mahdollistaa roolivaatteiden saanti, sillä he pukeutuvat mielellään näissä leikeissä roolinsa ominaisiin vaatteisiin. Neljävuotias alkaa hiljalleen harjoitella myös sääntöleikkejä, pelata pelejä ja leikkiä isommissa ryhmissä. (Koivunen ym., 2015, 169) Neljävuotias omaa hyvin vilkkaan mielikuvituksen, sepittelee tarinoita ja liioittelee mielellään asioita. Tässä iässä mielikuvitus on korkeimmillaan. Nelivuotiaan leikeissä näkyy vähitellen fyysistä voimaa ja leikit voivat joskus yltyä rajuiksi. Hän viihtyy leikin maailmassa pitkiä aikoja ja rakastaa satujen, tarinoiden ja lorujen lukemista. (Kahri, 2003, 19)

Viisivuotiaana lapselle on edelleen mielekästä rakenteluleikit, joiden merkitys lapselle pysyy vahvana. Roolileikit ottavat yhä enemmän valtaa lapsen leikkimaailmassa ja lapsi harjoittelee sääntöleikkejä, joiden säännöt hän oppii itseänsä vanhemmilta lapsilta tai aikuisilta. Viisivuotiaalle on ominaista herkkä reagointi, mikäli joku ei noudata heidän mielestään oikeita sääntöjä. Lapsi

nauttii tässä ikävaiheessa samanikäistensä seurasta ja leikeille on ominaista yhdessä leikkiminen. Viisivuotiaana lapsi pelaa mielellään pelejä ja opettelee sietämään pettymyksiä ja häviöitä. (Koivunen ym., 2015, 169) Mielikuvitusleikit pysyvät myös lapsen suosiossa, mutta niihin alkaa tulemaan enemmän todellisuuden piirteitä. Viisivuotiaana liikuntaleikit ovat erityisesti lapsen mieleen ja musisointi ja tanssiminen on tämänikäisestä hauskaa. (Kahri, 2003, 31)

3 VAPAA LEIKKI

3.1 Määritelmä

Kun puhutaan leikistä käsitteenä, voidaan sitä lähestyä monista eri näkökulmista. Opinnäytetyössäni keskityn vapaan leikin osa-alueeseen, josta käytetään myös nimityksiä omaehtoinen leikki (Hintikka ym., 2004, 41) ja luova leikki (Helenius & Lummelahti, 2013, 121).

Vapaalla leikillä tarkoitetaan leikkitilannetta, jonka lapset suunnittelevat itse pala palalta. He kehittelevät itse leikin sisällön, aiheen sekä päättävät leikkiin ryhtymisen, sen alkamisen ja leikin päättymisen. He myös tekevät päätöksensä siitä, kenen kanssa leikkivät ja ketkä leikkiin osallistuvat. (Helenius & Korhonen, 2017, 71) Ohjattu leikki on päinvastaista kuin vapaa leikki. Siinä leikin sisältö, paikka ja leikkikaverit ovat kasvattajan päättämiä. (Koivunen, 2009, 41)

Keskeistä vapaassa leikissä on se, että lapset muuntavat arjen tapahtumia leikkiin sopiviksi omien kokemusten, elämysten, käsitysten ja konkreettisten tietojen pohjalta. Lapset siis tulkitsevat todellisuutta ja toteuttavat omia leikki-ideoitaan vapaassa leikissä. Leikkitilanteissa ilmenevät lasten keskinäiset suhteet, asenteet, ajatukset, tunteet ja pyrkimykset. (Hintikka, Helenius & Vähänen, 2004, 41) Vaikka vapaa leikki toteutuukin lasten toiveiden mukaan ja vapaasti, on vapaalle leikille myös reunaehtoja. Lasten ohjauksen taso, ikä ja varhaiskasvatuksen pedagogiset säännöt toimivat reunaehtoina vapaalle leikille. (Helenius ym., 2017, 71)

Vapaalle leikille on ominaista, että sitä leikkiessään lapsi toimii usein päinvastoin kuin tavallisessa elämässä. Leikin timmellyksessä lapsi työstää asioita, jotka ovat hänelle tärkeitä juuri sillä hetkellä. Vapaassa leikissä lapsi kokee itsensä täysipainoiseksi ja merkittäväksi siten, että hän siirtyy kuvittelliseen tilanteeseen, jossa voi toimia itsenäisesti. Hän voi esimerkiksi leikkiä lentävänsä avaruuteen tai ajavansa autoa. Vapaassa leikissä lapsen toiminta ei ulkoisesti välttämättä näytä oikealta, mutta lapsi kuvittelee

osaavansa asiat. (Hintikka, 2009, 149-150) Leikkitutkija Johan Huizingan mukaan leikissä lapsi unohtaa ajan ja paikan sekä kokee olevansa osa leikin tapahtumia. Leikkitilanteessa lapsi on leikin maailmassa ja leikki etenee flow'ssa. (Vehkalahti & Urho, 2013, 18)

Pitkään on puhuttu siitä, miten lapsuus pedagogisoituu yhä enemmän ja tekeminen painottuu aikuisen ohjaukseen. Leikki ei voi kuitenkaan aina olla ylhäältä ohjattua. Vapaa leikki jää varhaiskasvatuksessa helposti muun toiminnan ja tavoitteiden toteuttaumisen jalkoihin ja sen edellytykset ovat vaarassa muuttua yhä vaikeammin saavutettaviksi. On kuitenkin hyvä muistaa, että ohjattu leikkikin on tärkeää ja sen avulla voidaan luoda mahdollisuuksia vapaalle leikille. (Vehkalahti & Urho, 2013, 11)

3.2 Lev Vygotski ja lähikehityksen vyöhyke

Yksi leikin perusteorioista on Lev Vygotskin esittämä teoria, jonka mukaan leikki on luovaa toimintaa, jolle on ominaista luova pedagoginen käyttäytyminen. Leikki on Vygotskyn mukaan tärkein keino, jolla lapsi voi kehittää tietoisuuttaan ympäröivästä maailmasta. Leikissä lapsi saa mahdollisuuden toteuttaa epärealistisia toiveita ja harjoittaa fantasiointia ja luoda uusia merkityksiä. Vygotskyn näkemys on, että leikki on tärkein edellytys ajatuksen, tahdon ja tunteen kehittymiselle ja se on vastakohta arkiselle elämälle. (Lindqvist, 1998, 66-70)

Vygotskin leikkiteoria perustuu tietoisuuden käsitteeseen ja hänet tunnetaan myös lähikehityksen vyöhykkeestä. Vygotskyn mukaan lapsen kehityksessä ja osaamisessa on erotettavissa kaksi tasoa, jotka ovat nykyinen kehitystaso ja mahdollisen kehityksen taso. Nykyisen kehityksen taso on jo saavutettu kehitystaso, jossa lapsi on kykevä toimimaan itsenäisesti annetuista tehtävistä. Mahdollisen kehityksen taso on taas taso, johon lapsi yltää ohjauksen avulla tai vuorovaikutuksessa jonkun osaavamman lapsen kanssa. Näistä tasojen välisestä erosta Vygotsky käyttää nimeä lähikehityksen vyöhyke, joka kuvaa kehittymäisillään olevia kykyjä. (Hintikka ym., 2004, 44) Lähikehityksen vyöhykkeellä tapahtuu oppimista, joka kattaa kaikki lapsen

kehityksen osa-alueet ja kehittää niin identiteettiä, taitoja kuin tietojakin. Lähikehityksen aluetta koskevissa pohdinnoissa olennaista on se, miten osaavamman osapuolen toiminta edesauttaa lapsen kehityksessä. (Helenius ja Korhonen, 2008, 45, 47-48) Vygotskyn mukaan lapsi on leikissä ikään kuin itseään päätä pidempi ja toimii vapaassa leikissä usein päinvastoin kuin tavallisessa elämässä. Vapaassa leikissä lapsi työstää niitä asioita, jotka ovat hänelle sillä hetkellä tärkeitä ja oppii samaan aikaan myös monia kouluvalmiuksia kehittäviä asioita. (Hintikka, 2009, 150)

Aivan kuten Vygotskyn teoria korostaa oppimisen tapahtumista sosiaalisesti ja osana kulttuuria, perustuu myös varhaiskasvatussuunitelman perusteiden oppimiskäsitys ajatukselle, että lapsi kasvaa, kehittyy ja oppii vuorovaikutuksessa. (Tahvanainen & Turunen, 2017, 167)

3.3 Vapaan leikin merkitys 3-5-vuotiaalle

Leikki on yksi lapsen kehitystehtävistä, jonka kautta hän harjaantuu niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisesti. (Koivunen, 2009, 40) Jari Sinkkosen mukaan leikki on lapselle ennen kaikkea luovuuden äiti, tapa olla olemassa tässä ja nyt sekä suhtautumistapa maailmaan. Leikki heijastelee kaikkia niitä asioita, joita lapsen elämässä ja kehityksessä on kulloinkin meneillään. (Sinkkonen, 2008, 223-224)

Lapsi oppii vapaassa leikissä monia erilaisia taitoja ja asioita. Mielikuvitus kehittyy leikin avulla, koska leikki itsessään on toimintaa, joka tapahtuu mielikuvituksessa ja mielikuvia apuna käyttäen. Mielikuvituksen avulla lapsi luo uutta toimintaa, valmistele leikkiympäristöä ja rakentaa muiden leikkijöiden kanssa yhteisiä mielikuvia leikin etenemisestä. Mielikuvituksessa tapahtuva visiointi valmistaa ja harjaannuttaa lasta tuleviin oppimis- ja työsuorituksiin. Kun lapsi leikkii, hän tiedostaa leikkivänsä. Mielikuvituksen avulla lapsi voi myös muodostaa omakohtaisen suhteensa todellisuuteen ja samalla kehittää syvempää näkemystä todellisuudesta. (Vähänen, 2004, 46)

Vapaa leikki on lapselle mahdollisuus harjoitella sosiaalista vastavuoroisuutta ja yhteispeliä. Yhteistoiminnassa vapaata leikkiä leikkiessä leikin idea sovitaan muiden osanottajien kanssa. Aina leikki-ideaksi ei välttämättä tule oma idea ja lapsi joutuu sitoutumaan toisen leikkijän ideaan. Tämä omasta ideasta luopuminen valmistaa lasta koulussa tapahtuvaan työskentelyyn, jossa koululainen joutuu leikkimään niin kutsuttuja ”opettajan leikkejä”. Leikki-idean lisäksi myös leikitävän ja leikkipaikan valinta vaativat yhteispeliä. Lapset kehittävät vapaassa leikissä organisaatio-, sovittelu- ja yhteistyötaitojaan ja leikkiä rakennetaan loogisesti yhdessä. Leikissä lapset myös luovat kontakteja ja leikin edetessä muotoutuu usein suhteita, jotka vaikuttavat jatkossa koko lapsiryhmän toimintaan myös leikin ulkopuolella. (Vähänen, 2004, 47-48) Vapaa leikki ei kuitenkaan aina ole auvoista ja leikin olosuhteet saattavat tuoda leikkijöiden välisiin suhteisiin epävarmuutta. Lapsi voi kokea esimerkiksi kiusaamista, ulkopuolelle jäämistä, pomottelua tai muita tilanteita, jotka eivät ole hänelle mieluisia. Nämä tilanteen voivat aiheuttaa lapselle katkeria muistoja. Aikuisen vastuulla on seurata lasten välisiä suhteita ja niiden myöntestä kehitystä. Leikki on oiva ja luontainen toimintakehä tukea lasten sosiaalisia suhteita - se ei ole suinkaan katkerien muistojen luomiskenttä. (Helenius & Lummelahti, 2013, 31)

Vapaa leikki kehittää lapsen abstraktia ajattelua monipuolisesti. Leikki itsessään edellyttää mielikuvia ja näiden mielikuvien luominen harjaannuttaa lapsen abstraktia ajattelua, koska mielikuvituksen pohjalta rakentuva leikki ei vaadi konkreettisia esineitä ja leikkivälineitä. Lapsi kykenee korvaamaan omilla merkityksillään esineitä abstraktisti eikä valmiita leluja enää tarvita. Myöhemmin lapsi voi korvata esineitä tai toimintoja pelkästään kielellisesti. (Vähänen, 2004, 49-50)

Vapaat leikkitalanteet harjaannuttavat lapsen omaa tahtoa sekä kykyä tehdä valintoja ja päätöksiä, sillä leikki tarjoaa edetessään useita valinnan paikkoja ja vaihtoehtoja. Vapaassa leikissä leikki-idea voi edellyttää piirtämistä, merkkejä tai kirjoitettua kieltä. Lapsi saattaa esimerkiksi kirjoittaa leikistä ruokalistan tai vaikkapa mainoksen. Tämä leikisti kirjoittaminen voi olla ponnahduslauta kiinnostukselle todellisesta kirjoittamisesta ja näin lapset voivat olla osaltaan

toistensa lähikehityksen vyöhykkeen avaajina kirjoittamisessa ja lukemisessa. Leikki kehittää myös lapsen vuorovaikutusta ja kielellistä kehitystä. Lapsilla on halu tulla ymmärretyksi leikissä ja he yrittävät puhua selkeää kieltä. Leikin tiimellyksessä lapsi harjoittaa myös kuuntelutaitoja sekä puheisiin ja ilmeisiin sisältyvän viestin ymmärtämistä. (Vähänen, 2004, 50-51)

Vapaa leikki on oiva mahdollisuus harjoittaa keskittymiskykyä ja itsekuria. Leikissä lapsi paneutuu intensiivisesti leikin sisäiseen maailmaan ja se vaatii lapselta myös älyllistä ponnistelua. Leikkiessä lapsi saattaa joutua toimimaan vastoin omia haluja ja impulsseja ja noudattamaan leikin keskeistä elementtiä eli sääntöjä. Tällöin lapsi harjoittelee myös pettymyksen tunteen sietämistä. Säännöt mahdollistavat leikin. Ilman niitä leikki ei etene siten, että se tuottaisi leikkiville lapsille mielihyvää sekä leikin iloa ja riemua. Leikin sääntöjä luotaessa on tärkeää, että säännöt ovat lasten asettamia ja hyväksymiä, koska silloin lapset sitoutuvat niihin paremmin. Sääntöjä noudattamalla lapsi luo pohjaa sille, että lapsi kykenee tulevaisuudessa esimerkiksi koulumaailmassa noudattamaan ulkopuolelta tulevia sääntöjä ja määräyksiä. (Vähänen, 2004, 51-52)

Leikki auttaa lasta ymmärtämään maailmaa ja ihmisten välisiä suhteita. Vapaassa leikissä lapsella on mahdollisuus oppia jotain sellaista, joka ei ole konkreettisesti näkyvissä, vaan edellyttää vuorovaikutusta. (Vähänen, 2004, 52)

Leikki on lapselle erityisesti perinnettä ja kulttuuria ympäristössä, jossa hän elää. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen, 2009, 66) Leikille ominaisena piirteenä kuuluva aktiivisuus ja vuorovaikutuksellisuus ovat myös lapsen älyllisen kehityksen kannalta tärkeässä osassa. Hienomotoriset taidot ja kasvattajien tietoisella toiminnalla asettamat työstämistä tarvittavat asiat harjaantuvat leikkiessä. (Vähänen, 2004, 53)

3.4 Aikuinen ja toimintaympäristö leikin mahdollistajana ja rajoittajana

Järvisen, Laineen ja Hellman-Suomisen (66, 2009) mukaan leikkiä itsessään ei osata arvostaa riittävästi, sillä moni ei tiedä, kuinka tärkeästä asiasta puhutaan,

kun puhutaan leikistä. Heidän mukaansa varhaiskasvatuksessa tulisi huomioida leikin merkitys ja arvo, sillä leikin arvostus on myös lapsen arvostamista.

Vapaa leikki vaatii aikuisen valvontaa, ohjausta ja läsnäoloa. (Koivunen, 2009, 41) Joskus aikuinen saattaa miettiä sitä, saako lapsen vapaaseen leikkiin ylipäänsä vaikuttaa ja sulkeeko käsite ”vapaa” pois leikkiin puuttumisen. Pedagogin ja draamaleikin tutkijan Gunilla Lindqvistin mukaan aikuinen saa vaikuttaa vapaaseen leikkiin. Leikissä mukanaolo tai sen pohjan luominen tukee lasten leikkitaitoja. (Vehkalahti & Urho, 2013, 8) Aikuinen voi osaltaan olla rikastuttamassa ja rakentamassa lasten leikkimaailmoja. (Helenius & Korhonen, 2008, 113)

Vapaa leikki on elinehto lapsen tasapainoiselle kehitykselle ja aikuinen, joka tietää tämän, on ymmärtänyt vapaan leikin tärkeyden. Aikuinen toimii vapaan leikin mahdollistajana ja hänen läsnäolonsa luo leikkiin turvalliset puitteet. Läsnäololla vapaassa leikissä tarkoitetaan saatavilla olemista sekä tarvittaessa lapsen auttamista ja tukemista. Aikuisen on hyvä seurata leikkiä ja sen etenemistä, mutta osattava auttaa vain sen verran kuin on tarpeen. (Hintikka, Helenius & Vähänen, 2004, 18, 43) Olemalla läsnä leikkitilanteissa aikuinen voi ehkäistä konflikti- ja kiusaamistilanteita. Aikuisen havainnoissa lapsen leikkiä, tulevat lapselle merkitykselliset asiat nähdäiksi. (Vehkalahti & Urho, 2013, 19) Havainnoimalla leikkihetkiä kasvattaja saa arvokasta tietoa lasten leikkitaidoista, temperamenteista ja oppii hän tuntemaan lapsia paremmin. (Koivunen, 2009, 40-41)

Leikkiin ryhtyminen, leikin alkuvaihe ja leikin eteneminen voi tuottaa joillekin lapsille haasteita. Lapsi ei välttämättä löydä leikki-ideaa tai leikki ei tahdo edetä. Tällöin aikuinen voi ehdotella esimerkiksi kotileikkiä tai vaikkapa majaleikkiä. Mikäli leikki ei ota edetäkseen, aikuinen voi esittää lapselle jatkokysymyksiä tai ehdotuksia leikin jatkumiselle. Leikkivälineiden tarjoamisella ja leikin jatkamiseen kannustamisella on leikin etenemisen kannalta suuri merkitys. (Järvinen, ym., 2013, 67)

Jos aikuinen osaa antautua leikin lumoon, saatta hän päästä mukaan leikkimään. Aikuinen voi olla leikkijä siinä missä lapsikin, mutta leikkiessään lapsi on aina asiantuntija, leikin johtaja ja päättää aikuisen roolin leikissä. Aikuisen rooli riippuu ennenkaikkea hänen asennoitumisestaan leikkiin. Joskus kuitenkin leikki kuuluu vaan lapsille, ja tällöin sitä kutsutaan salaiseksi leikiksi. Ihminen tarvitsee yksityisyyttä, mutta lapsella siihen ei ole paljon muita tilaisuuksia kuin leikki. Salainen leikki on yksityistä ja lapsen hallinassa, eikä siihen tule aikuisen puuttua. (Vehkalahti & Urho, 2013, 102, 110-111)

Aivotutkijan Matti Bergströmin mukaan on olemassa mustia ja valkoisia leikkejä. Valkoiset leikit ovat siistejä ja niissä toimitaan järjestelmällisesti. Mustat leikit ovat taas leikkejä, joissa leikitään pahaa ja niistä syntyy usein kaaosta ja sotkua. Hänen mukaansa aikuisen on helpompi hyväksyä valkoiset, niin kutsutut asianmukaiset leikit. Bergströmin mukaan lapset kuitenkin tarvitsevat molempia leikkejä kehittääkseen luovaa ajattelua. (Vehkalahti, Urho, 2013, 41) Leikin merkityksen kannalta olisikin tärkeää, että aikuinen opettelisi sietämään leikistä syntyvää epäjärjestystä. (Hintikka, Helenius & Vähänen, 2004, 18)

Leikkiminen tarvitsee yhteisiä sopimuksia, suunnitelmia ja pelisääntöjä. Lapset muodostavat yhteistä kieltä ja harjoittelevat neuvottelemaan pitkälti itse, mutta saattavat tarvita neuvottelutaitoihin aikuisen opetusta. (Vehkalahti & Urho, 2013, 90) Leikin rajojen tunteminen on aikuisen tärkeä tehtävä. Leikkiä seuraava aikuisen on hyvä tunnistaa, mikä toiminta on leikkiin kuuluvaa ja mikä taas ei. Joskus lapsi saattaa leikkiä kiellettyjä leikkejä kiinnijäämisen pelolla. Lapsi hakee ajoittain jännitystä ja vaarantunnetta. Hän kokeilee, missä menee kielletyn ja sallitun leikin raja ja aikuinen on tällöin leikin vaara ja kiinnijääminen jännityksen tuottaja. Aikuisen tehtävänä on suojella lapsia vaaroilta ja auttaa hädässä. Tämän tietäminen on tärkeää lapselle turvallisuudentunteen tuntemiseksi. Liika suojeleminen voi kuitenkin tukahduttaa leikin, aiheuttaa arkuutta ja pelkoa sekä estää lasten omaehtoista kehitystä. (Vehkalahti & Urho, 2013, 117, 122-125)

Joskus lapsi tarvitsee leikkiinsä paljon tilaa eli fyysistä toimintaympäristöä. Leikitila rakentaa leikkiä ja on yhteydessä leikin sisältöön. Ennen kaikkea tilan

tarpeen määrittelee kuitenkin leikin laatu. Liikkuva leikki tarvitsee neliöitä, rakennusleikki työskentelytilaa ja hippaleikkiä on hankala leikkiä liian pienessä tilassa. Tilaa voi muokata leikkiä tukevaksi helposti esimerkiksi sermeillä, kankailla tai leikkivälineiden avulla. On kuitenkin syytä muistaa, että liian valmis ja aikuisten luoma leikkitala ei ole lähellekään aina paras. Aikuisten luodessa leikkitalan, he tulevat huomaamatta leikkineeksi lasten puolesta. Ottamalla lapset mukaan leikkitalan muokkaamiseen, arvostavat lapset tilaa huomattavasti enemmän ja kokevat sen omakseen. (Vehkalahti & Urho, 2013, 63)

Vapaassa leikissä lapsi siirtyy omaan, kuvitteelliseen maailmaan ja sieltä takaisin. Jotta lapsi kykenee erottamaan leikin ja todellisuuden, tarvitsee hän materiaalia, jolla voi rajata leikkialuetta ja rakentaa sitä. Aikuinen voi olla vapaan leikin tukijana luomalla puitteita vapaalle leikille leikkiympäristön ja materiaalin keinoin. Vapaata leikkiä tukevassa leikkiympäristössä on askartelutarvikkeita, helposti siirrettäviä tuoleja, pöytiä, kankaita, leikkivälineitä, hyllyjä ja muita rakennustarpeita, joiden avulla lapsi voi toteuttaa vapaata leikkiä. Materiaalilla on merkitystä silloin, kun lapsi haluaa osoittaa, missä roolissa hän leikissä on. Vapaa leikki on lapselle erityisen mielekästä, mikäli hän pystyy luomaan mahdollisimman osuvia mielikuvia ja viittauksia todellisuuteen. Aikuinen voi tukea ja edistää vapaan leikin mahdollisuuksia antamalla leikkiin aineksia ja ideoita. Näitä voivat olla esimerkiksi sadut, lapsen kanssa käydyt keskustelut ja yhteiset retket. (Hintikka, ym., 2004, 43) Leikin tukeminen virikkeiden tarjoamisella ei vangitse vapaata leikkiä, mutta liian suuri viriketulva voi kuitenkin hukuttaa luovuuden. Lapsen luovuuden syntyminen vaatii joskus rakentavaa ikävystymistä. (Vehkalahti & Urho, 2013, 8, 70)

Vapaan leikin haasteet voidaan tiivistää olevan useimmiten aikuisen liiallinen puuttuminen leikin kulkuun, leikin vähäinen arvostus, leikkimiseen kannustamaton fyysinen toimintaympäristö, sotkun sietämättömyys sekä aikuisen läsnäolon puuttuminen.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tarkoitus

Opinnäytetyöni tutkimustehtävänä on selvittää lastentarhanopettajien käsityksiä vapaasta leikistä ja sen tukemisen keinoista lasten kasvatuksessa. Selvitän myös, onko varhaiskasvatuksessa tekijöitä, jotka rajoittavat vapaan leikin toteutumista. Tavoitteenani on teemahaastattelun avulla saada selville kyseiset käsitykset, keinot ja rajoittavat tekijät. Tutkimukseni kohdistuu 3-5-vuotiaiden ryhmissä työskenteleviin varhaiskasvattajiin. Ikäryhmäksi valikoitui 3-5-vuotiaiden ryhmien henkilökunta. Aikaisemmasta teorian tiedosta käy ilmi, että vapaa leikki on isossa osassa kolmevuotiaasta lähtien. Tästä syystä suuntasin tutkimukseni kyseisten 3-5-vuotiaiden ryhmien henkilökunta. Ammattitaustaltaan kaikki haastateltavat ovat lastentarhanopettajia. Valitsin haastatteluun vain lastentarhanopettajia, sillä heillä on ryhmissään suuri vastuu lasten kasvatuksesta ja kehittävän toiminnan suunnittelusta.

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä leikki on jatkuvasti muutoksen tilassa. Aihe on tärkeä myös siksi, että Opetushallitus määräsi 18.10.2016 uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti laaditut paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat on otettu käyttöön 1.8.2017 alkaen. Uudessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostuu leikkiin kannustava varhaiskasvatusympäristö. Perusteiden mukaan varhaiskasvatuksessa leikki saa todellakin näkyä ja kuulua. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta luotavien paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien sisällössä leikin painottumiseen tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota. Henkilöstön tulisi tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja pyrkiä kehittämään leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lasten leikille tulee antaa tilaa, aikaa ja rauhaa. (Opetushallitus, 2016, 29)

Koen, että opinnäytetyölläni on merkitystä sosiaalialan – ja erityisesti varhaiskasvatuksen kentällä. Tutkimuksen aiheen yhtenä kriteerinä pidän asian

ajankohtaisuutta. Aihe on lähtenyt omasta kiinnostuksestani vapaata leikkiä kohtaan ja pohjautuu myös varhaiskasvatuksen ammattilaisten toiveisiin ja ideoihin. Uskon, että opinnäytetyöstäni on merkitystä yhteistyöpäiväkodilleni, mutta ennen kaikkea itseni kehittämiseksi. Se on kuitenkin tarkoitettu kaikille, jotka ovat kiinnostuneita vapaasta leikistä ja sen merkityksestä. Tavoitteenani on, että opinnäytetyöni voi toimia tietoisena vapaasta leikistä varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyölläni tavoittelen myös sitä, että vapaa leikki mahdollistuisi yhä useammassa päiväkodissa entistä enemmän. Olen tehnyt havaintoja ja keskustellut päiväkotien henkilöstön kanssa siitä, kuinka päiväkodin arki on muuttunut viime aikoina siten, että vapaalle leikille ja sen tukemiselle on yhä vähemmän mahdollisuuksia. Toivon, että opinnäytetyöni myötä keskustelu vapaasta leikistä ja sen tukemisesta lasten kasvatuksessa herättäisi keskustelua niin yhteistyöpäiväkodissa kuin laajemminkin.

4.2 Yhteistyötaho

Opinnäytetyötäni varten sain yhteistyöpäiväkodiksi yhden Rovaniemen kaupungin päiväkodeista. Päiväkodin valinta yhteistyöpäiväkodiksi tapahtui siten, että kysyin päiväkodin johtajalta halukkuutta osallistua yhteistyöpäiväkotina opinnäytetyöni toteutukseen osallistumalla aineistonkeruuseen haastattelun muodossa. Haastateltavien valinta oli tarkoituksenmukainen, koska opinnäytetyöni kannalta oli oleellista, että haastateltavat olivat päiväkodin työntekijöitä. Opinnäytetyössäni tutkin nimenomaan varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa vapaata leikkiä. Halusin selvittää erityisesti sitä, miten lastentarhanopettajat ymmärtävät vapaan leikin olemuksen varhaiskasvatuksessa, miten he sitä tukevat ja mitkä ovat heidän mielestään sitä rajoittavia tekijöitä. Keskustelin haastateltavien kanssa haastatteluun osallistumisesta ja sain heiltä suostumuksen haastateltaviksi. Haastateltavien varmistuttua olin heihin yhteydessä suullisesti ja sovimme yhdessä haastatteluajankohdasta, haastattelutavasta ja haastattelupaikasta. Haastateltavat ja yhteistyöpäiväkoti pysyvät opinnäytetyössäni nimettöminä yksityisyyden suojaamiseksi.

4.3 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Hirsjärvi, Remes, ja Sajavaara (2013, 160-164) kirjoittavat, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkimys tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä ihmisten suosiminen tiedonkeruun menetelmänä sekä sellaisten aineistonkeruumetodien käyttäminen, joissa tutkittavien ääni ja näkökulmat pääsevät esille. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti ja tapauksia käsitellään aina ainutlaatuisina. Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimusmenetelmässä pyritään tarkastelemaan aineistoa monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti.

Kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän valinta opinnäytetyöni toteutuksessa on tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten kannalta edullisin. Tutkimuksen kohdejoukkona käytin tarkoituksenmukaisesti valittua päiväkodin henkilökuntaa, jonka jäsenten näkemyksiä vapaasta leikistä, sen toteutumisesta ja tukemisesta heidän päiväkodissaan pyrin selvittämään. Halusin saada tutkittavien näkökulmia esiin monitahoisesti ja mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Näin ollen oli luonnollista valita tutkimusmenetelmäksi kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä.

Olen pyrkinyt asettamaan tutkimukseni tutkimuskysymyksiksi sellaisia kysymyksiä, jotka ovat tutkimustehtävän kannalta oleellisia. Tutkimuskysymyksiin pyrin löytämään vastauksia niin teoreettisesti kuin aineistonkeruun avulla.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat:

- Miten lastentarhanopettajat määrittelevät vapaan leikin?
- Miten vapaan leikin tukeminen näyttäytyy lapsen kasvatuksessa?
- Mitkä ovat vapaata leikkiä rajoittavia tekijöitä?

4.4 Aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmänä on käytetty puolistukturoitua teemahaastattelua. Puolistrukturoidussa haastattelussa haastattelun aihepiirit ovat kaikille samat. Siinä kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa ja järjestystä, mutta haastattelu ei kuitenkaan ole täysin vapaa. (Hirsjärvi ja Hurme, 2000,48)

Eskola (2007, 33, 35, 39) kirjoittaa teemahaastattelulla tarkoitettavan haastattelutapaa, jossa haastattelija antaa haastateltavalle haastatteluteemoja, jotka toimivat ikään kuin keskustelun otsikoina. Teemahaastattelun yksi pääpiirteistä on pyrkimys vapaamuotoiseen keskusteluun, jossa haastatteluteemat ohjaavat keskustelua. Haastattelijan on mietittävä etukäteen teemat, otsikot ja aiheet, jotka tulee käydä läpi jokaisen haastateltavan kanssa. Teemahaastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastauksia ei ole sidottu vaihtoehtoihin vaan jokainen haastateltava voi vastata niihin omin sanoin. Koska teemahaastattelu etenee keskeisten teemojen mukaan, tuo se Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 34, 48) mukaan tutkittavien äänen kuuluviin ja ottaa samalla huomioon sen, että ihmisten tulkinnat ja asioille antamat merkitykset ovat keskeisiä. Haastattelu mahdollistaa sen, että haastattelija voi saada esiin vastausten taustalla olevia motiiveja.

Teemahaastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna. Siinä osanottajat kommentoivat asioita melko spontaanisti ja tekevät huomioita sekä tuottavat tietoa tutkittavasta ilmiöstä monipuolisesti. Haastattelija puhuu ryhmähaastattelussa useille haastateltavilla yhtä aikaa, mutta hänen tehtävänä on myös huolehtia siitä, että keskustelu pysyy teemoissa ja kaikki osanottajat saavat mahdollisuuden osallistua keskusteluun. Ryhmähaastattelu on erityisen hyvä silloin kun tutkija haluaa selvittää miten henkilöt muodostavat yhteisen kannan ajankohtaiseen kysymykseen. Ryhmähaastattelu sopii aineistonkeruumenetelmäksi opinnäytetyölleni myös siksi, että haastatteleman varhaiskasvattajat elävät muutenkin arkea ryhmässä, jossa toisten ihmisten mielipiteet vaikuttavat omiin ja ryhmä muodostaa yhteisen mielipiteen asioista vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, 61)

Haastatteluteemoja lähdin miettimään hypoteesin, tutkimuskysymysten pohjalta, teoriatiedosta ja ideoinnista. Näiden teemojen pohjalta loin haastattelutilannetta varten teemahaastattelurungon. Teemahaastattelurungon (LIITE1) teemoiksi muodostui neljä pääteemaa, jotka ovat vapaan leikin määritelmä, vapaan leikin olemus, aikuisen rooli vapaassa leikissä ja sen tukemisessa sekä vapaan leikin nykytila ja ihannetila.

Teemahaastattelu suoritettiin yhteistyöpäiväkodin tiloissa. Haastattelupaikka katsottiin siten, että se on rauhallinen ja kommunikoinnin mahdollistava. Haastattelun tallensin ääninauhauhalle ja pyysin jokaiselta haastateltavalta tähän suullisen suostumuksen. Sovimme myös siitä, että haastateltavien nimet pysyvät opinnäytetyössäni tunnistamattomina ja jokainen haastatteluun osallistuva on vaitiolovelvollinen haastattelussa keskustelluista asioista. Tiedotin haastateltaviani siitä, että materiaali tulee opinnäytetyötäni varten ja tuhoan äänitteen opinnäytetyön toteutuksen jälkeen.

Teemahaastatteluun valitsin päiväkodista yhteensä kolme lastentarhanopettajaa. Heistä kaksi työskenteli tällä hetkellä 3-5-vuotiaiden ryhmissä ja yhdellä haastateltavista oli takanaan runsaasti kokemusta 3-5-vuotiaiden ryhmissä työskentelystä. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 58-59) kirjoittavat, että haastateltavien määrä riippuu aina tutkimuksen tarkoituksesta. Haastateltavia tulee valita niin monta kuin on välttämätöntä, että tutkija saa tarvitsemansa tiedon. Koska haluan selvittää ryhmän kasvattajien näkemyksiä vapaasta leikistä sekä sen toteutumisesta ja tukemisesta yhteistyöpäiväkodissa 3-5-vuotiaiden ryhmissä, koin tutkimustehtävän kannalta oleelliseksi haastatella jokaisesta 3-5-vuotiaiden ryhmästä yhtä työntekijää. Lisäksi koin tutkimuskysymysteni kannalta edulliseksi sen, että otin haastatteluun myös työntekijän, jolla on kokemusta 3-5-vuotiaiden vapaasta leikin havainnoimisesta, vaikka hän tällä hetkellä työskenteleekin eri ikäisten ryhmässä. Päädyin pitämään haastateltavien määrän suhteellisen suppeana myös siksi, että opinnäytetyö ei lähtisi leviämään liian laajaksi.

Aineiston tallentamisen jälkeen tutkijalla on kaksi vaihtoehtoa aineiston purkamiseen. Näitä ovat sanasanainen puhtaaksikirjoitus eli litterointi tai

päätelmien tekeminen suoraan tallenteesta. (Hirsjärvi ja Hurme, 2001, 138) Kun haastattelu oli suoritettu ja tallennettu, kirjoitin aineiston tekstiksi eli litteroin aineiston tietokoneelle puhtaaksi sanatarkasti. Sanatarkkaan litterointiin päädyin aineiston luotettavuuden lisäämiseksi. Litterointiin meni aikaa noin 12 tuntia.

Aineiston litteroinnin jälkeen on vuorossa analyysivaihe. Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätökset ovat opinnäytetyön ydinasia, koska nimenomaan analyysivaiheessa selviää, millaisia vastauksia ongelmiin saadaan. Analyysitavan valinnassa tulee käyttää sellaista analyysitapaa, joka tuo vastauksen tutkimustehtävään. (Hirsjärvi, ym., 2013, 221) Opinnäytetyön analysoinnin suoritin teemoittamalla saadun aineiston. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 173) selittävät teemoittelun siten, että analyysivaiheessa tutkija tarkastelee aineistosta sellaisia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle.

Haastattelun litteroinnin jälkeen luin saadun aineiston läpi useaan kertaan, jotta sain kokonaiskuvan aineistosta. Tämän jälkeen lähdin teemoittamaan haastatteluaineistoa siten, että pilkoin aineistoa niihin teemoihin, jotka toimivat teemahaastattelun lähtöteemoina. Aineistoa lukiessa esiin tuli kuitenkin myös muita teemoja, jotka olivat yhteydessä lähtökohtateemoihin ja teemoittelin myös sellaisen materiaalin. Teemoittelun avulla poimin aineistosta olennaiset tiedot, joiden kautta muodostuivat tutkimustulokset.

Tutkimus ei pääty vielä siihen, kun tulokset on analysoitu vaan tulokset on myös tulkittava pohtimalla analyysin tuloksia ja tekemällä niistä johtopäätöksiä. Johtopäätöksistä on pohdittava tulosten merkitystä tutkimusalueelle sekä niiden merkitystä alalle. Tuloksista on laadittava vielä synteesejä, eli koottava yhteen pääseikat ja antaa selkeät vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin ja ongelmiin. Johtopäätöksistä on pohdittava tulosten merkitystä tutkimusalueelle sekä niiden merkitystä alalle. (Hirsjärvi, ym., 2013, 229-230) Analysoinnin jälkeen pohdin tutkimustuloksia ja tein niistä johtopäätöksiä. Pohdin myös sitä, mitkä ovat saatujen tulosten merkitykset niin tutkimusalueella kuin varhaiskasvatusalalle.

5 TUTKIMUSTULOKSET JA ANALYYSI

5.1 Vapaan leikin määritelmä

Ensimmäisessä haastatteluteemassa aiheena oli vapaan leikin määritelmä. Kyselin haastateltavilta heidän näkemystään siihen, miten he määrittelisivät vapaan leikin. Tämän jälkeen esitin haastateltaville kysymyksen siitä, miten he lastentarhanopettajina suhtautuvat vapaaseen leikkiin. Vapaan leikin määrittämisessä haastateltavilla oli yhtenäinen linja. Haastateltavat näkevät vapaan leikin olevan toimintaa, joka lähtee lapsen omasta halusta aloittaa leikki. Heidän mukaansa vapaalle leikille on ominaista, että lapsi päättää itse, mitä leikkii, millä välineillä leikkii ja miten haluaa leikissä esiintyviä välineitä käyttää. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että lapsi saa itse päättää tilan, jossa leikkii ja ketä kavereita leikkiin osallistuu.

”Minusta se on sitä, että lapsi itse päättää mitä leikkii ja millä välineillä ja mitä haluaa käyttää ja missä tilassakin. Voi päättää sen, että ketä kavereita siihen ottaa mukkaan.”

Kysyttäessä haastateltavilta heidän suhtautumisestaan ja arvostuksestaan vapaaseen leikkiin, haastateltavien kanssa syntyi teemasta runsaasti keskustelua. Haastateltavat arvottivat vapaan leikin olevan todella tärkeää etenkin lapsen kehitykselle. He kuvailivat vapaan leikin vaikuttavan etenkin lapsen osallisuuden tunteen kokemiseen, oppimiseen, ongelmanratkaisukykyyn sekä lapsen identiteetin muodostumiseen. Yhden haastateltavan mielestä vapaa leikki on niin tärkeää, että sille pitäisi olla joka päivä aikaa varhaiskasvatuksessa. Hänen mielestään vapaalle leikille tulisi varata aikaa toteuttamalla välillä esimerkiksi vapaan leikin leikkipäiviä.

”No kyllä mä voin sanoa että ihan niinku kympillä arvostan sitä. Että sille pittää olla niinku aikaa ja tillaa päivittäin. Koska se on niin niinkö kumminki semmonen..Se on niinkö tavallaan kaiken perusta että lapsi niinkö oppii tai ko se on niin monipuolinen juttu.”

”Joo, kyllä vaikka varmaan tulee tätä, että pitäis liikkua paljon ja harrastaa liikuntaa päiväkodissa ja kaikenlaista uutta mitä tulee niin kyllä se leikki on niin tärkeä niin kyllä kymppillä varmaan arvostan sitä. Että niillä lapsilla on aikaa ja mahdollisuutta leikkiä.”

5.2 Vapaan leikin olemus

Teemahaastattelun toisena teema-alueena oli vapaan leikin olemus. Tämä osio aloitettiin keskustelemalla varhaiskasvatuksen toimintaympäristön vaikutuksesta vapaaseen leikkiin. Kehoitin haastateltavia kuvailemaan ryhmiensä toimintaympäristön vaikutusta vapaan leikin toteutumiseen. Vapaan leikin mahdollistavan fyysisen toimintaympäristön luominen oli kaikkien haastateltavien mielestä helposti toteutettavissa. Heidän mielestään ryhmän tilaa jakamalla voidaan taata lapsille leikkirauha, joka oli kaikkien haastateltavien mielestä ehto sille, että vapaa leikki mahdollistuu. Haastateltavat nostivat esiin konkreettisia keinoja joilla voidaan jakaa tilaa. Esimerkiksi sermit, hyllyt ja lasten ohjaaminen rauhallisiin leikkitiloihin ovat keinoja, joita haastateltavat käyttävät toimintaympäristöissään taatakseen lapsille vapaan leikin toteuttamiseen sopivan toimintaympäristön.

”No kyllähän sitä on pyritty sillai jakamaan ja sitte on se leikkirauha. Jos kaikki osastolla ovet on auki niin se häly kuuluu huoneesta toiseen niin piettiin aina ovet kiinni ja rauhoitettiin tilanne. -.- Niin silläläilla pystyy aikuinen vaikuttaa siihen että se leikkirauha löytyy kaikille. Ettei se oo sitä, että juossaan osastossa huoneesta toiseen kokoajan ja on semmosta levotonta. Niin rauhoitetaan niitä tilanteita sillä.”

Kaikki haastateltavista nostivat esiin myös heidän ryhmässään esiintyvien leikkivälineiden vaikutuksen vapaaseen leikkiin. Yhden haastateltavan mielestä heidän ryhmänsä tiloissa on vapaan leikin toteutumisen kannalta positiivista se, että leikkivälineitä on riittävästi, mutta ei liikaa. Hänen mielestään tämä ”kehittää lasten päätä”.

Kysyessäni tarkentavan kysymyksen siitä, miten lelujen vähäisyys kehittää hänen mielestään päätä niin haastateltava selitti, että suuri leikkivälineiden määrä vähentää hänen mielestään lasten luovuutta ja syö lasten mielikuvitusta.

Tämä on yhteydessä aiempaan esittämäni teoriaan, jonka mukaan liika viriketulva voi tukahduttaa lasten mielikuvitusta. (Vehkalahti & Urho, 2013, 8, 70)

Toinen haastateltava yhtyi osin edellisen haastateltavan näkemykseen, mutta toi esiin sen, että leluilla on kuitenkin tärkeä rooli vapaaseen leikkiin virittäjinä. Hän koki, että lelujen kierrättäminen ryhmien välillä on oiva tapa rikastuttaa ja monipuolistaa lasten vapaata leikkiä.

”No minusta taas niinkö – joo tuo on niinkö totta – mutta tuota sitten niinkö ite ajattelen silleen, että on niinkö hyvä, että niitä leluja on siellä ja sitten myöskin että aikuiset niinku vaihtelee sitten, että siellä ei oo niinku koko vuojen ne samat vaan, että aikuisen tehtävä on kumminki sitten niinkö rikastuttaa sitä leikkiä ja niinku luoda sitten niinku mahdollisuuksia, että ne lelut on niinkö lasten saatavilla. Niin se on mun mielestä tärkeä asia.”

5.3 Vapaan leikin pilaajat

Vaikka haastateltavien mielestä vapaata leikkiä oli tällä hetkellä riittävästi, olivat kaikki samaa mieltä siitä, että vapaata leikkiä rajoittavia tekijöitä löytyy. Toistuvana rajoittavana tekijänä esiintyi haastateltavien esiintuomat siirtymätilanteet ja arjen rutiinit, jolloin vapaa leikkitilanne saattaa keskeytyä. Heidän mielestään lapset leikkisivät niin paljon kuin vain saisivat, mutta varhaiskasvatuksen arjessa tämä ei ole aina mahdollista. Leikin tärkeys lapsille näkyy vahvasti lasten elämässä muun muassa siten, että lapset sanoittavat sitä tunnetta, kun heillä on aikaa ja mahdollisuuksia vapaalle leikille. Haastateltavat kokivat, että aikataulussa pysyminen on tärkeää varhaiskasvatuksen arjessa, mutta usein aikuiset pitävät niistä liikaakin kiinni. Jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että aikuisten tulisi hyväksyä se, että aina arjen rutiinit eivät mene samalla tavalla vaan poikkeuksia rutiineihin voi ajoittain tehdä.

”..monesti se on sitä että se leikki keretään niinkö alottaa, mut sitte tulee joku ruokailu tai uloslähtö tai joku. Että monesti sitte ko niinku oikeesti on niinku aikaa ja pysähyttään niinku että on niinku semmonen rauhallinen tilanne ja kaikki on asettunu sinne niin sitte tulee niitä parhaimpia leikkejä. Tai pitkäkestosempaa leikkiä. Ja kyllähän lapset sannooki joskus niinku että ”hei

nytkö me saahaan leikkiä”! Että siitä kuulee, että että tuota niin niin että sitä on oikeesti niinku, että se leikki on niinku oikeasti se tärkein juttu että se välillä sitte ehkä unohtuu aikuiselta.”

Haastateltavat toivat jokainen esiin myös sen, että vapaaseen leikkiin varhaiskasvatuksessa vaikuttavat myös kulttuuri, erilaiset työtavat ja leikkirauha. Näitä vaikuttavia tekijöitä kuvailtiin sellaisiksi, jotka ”leijailevat” ilmassa, mutta eivät näy välttämättä konkreettisesti. Työntekijöiden erilaiset työtavat ja yksikön toimintakulttuuri koettiin vahvimpina näkymättöminä vapaaseen leikkiin vaikuttajina. Niiden yhteensovittaminen ja kultaisen keskittien löytäminen on tärkeää, jotta vapaa leikki ryhmässä mahdollistuu.

”Tietenki se kulttuuri ja kaikki oma kulttuuri ja oma työkuulttuuri ja oma historia kaikkihan se on sitä ja sen paikan varhaiskasvatusyksikön kulttuuria. Ja kaikki miten on niinkö tehty ja tekkeekö kaikki niinkö samallailla ja tehäänkö tästä etteenki vai onko erilaisia ja monimuotisia tapoja toimia ja malleja ja työotteita niin ne on siis kaikki. Ja sittehän on toki joskus jokku lapsekki häiritsee toisten.”

Haastattelussa kävi myös ilmi, että varhaiskasvattajat kokevat ajoittain painetta siitä, että varhaiskasvatuksen suositukset tulisi täytettyä. Suositusten täyttämistä pidetään tärkeänä, mutta niitä koetaan olevan runsaasti. Tämä taas aiheuttaa riittämättömyyden tunnetta siitä, että lapsille ei tule annettua riittävästi vapaata leikkiaikaa. Aika ja kiire toimintojen toteuttamisessa hallitsevat usein liikaa. Etenkin yksi kolmesta haastateltavasta koki tästä painetta ja ilmaisi asian seuraavasti:

”..tuntuu että on niin kauheasti kaikkea niinko toimintaa mitä ois hyvä tehdä. Tullee kauheasti kaikkea niinku semmosia suosituksia mitä kannattaa tehdä niin jotenki siitä tulee aikuiselle semmonen paine että meillä piti nyt tännään tehdä tätä että.”

Haastatteluaineiston perusteella lastentarhanopettajat tunnistavat monipuolisesti niitä vapaata leikkiä rajoittavia tekijöitä, joita olen aikaisemmin nostanut esiin teoreettisessa viitekehyksessä. Jokainen haastateltava kuitenkin tiedosti keinoja, miten vapaan leikin rajoittajiin voi vaikuttaa. Yhteiseksi esiin nouseviksi teemoiksi nousivat ennakointi, asioiden priorisointi ja asioissa

joustaminen. Yksi kolmesta haastateltavasta koki, että kaipaisi kuitenkin enemmän toimintakeinoja tilanteisiin, jolloin lapset eivät haluaisi siivota leikkiä. Pääsääntöisesti leikit pyritään siivoamaan toiseen toimintaan siirryttäessä, mutta joskus lapsille annetaan lupa jättää leikit paikoilleen jatkaakseen niitä myöhemmin. Haastateltava ilmaisi reflektoineensa omaa toimintaansa näissä tilanteissa ja pohtivansa usein, milloin esimerkiksi aika meneillään olevan leikin jatkamiselle menee liian pitkäksi.

”Ko koko ajan tulee lissää kaikkea mitä pitäis tehdä ja osata ja olla tietonen ja valvottunu ja näin tietotaito hanskassa niin ehkä jotaki vois jättää pois sitten mikä ei oo niin kauheen tärkeätä.”

”No kyllähän niinkö joskus annetaan lupa että saa jättää että ei tarvi siivota vaikka ruokailun ajaksi. Mutta riippuu mikä sitte on se tilanne tai ulkoilun ajaksi että voiko se oikeesti sitte tavallaan että tullee ko niin pitkä jo siitä tauosta että se ei välttämättä sitte jatku kuitenkaan se leikki. Että se on vähän semmonen. Minusta se on vähänniinkö ehkä... mitä itekki mieltii.. Että mitä sille vois tehdä sille asialle.”

5.4 Aikuisen rooli

Teemahaastattelun kolmantena teemana oli aikuisen rooli vapaassa leikissä ja sen tukemisessa. Haastateltavien mielestä aikuisen rooli on vapaassa leikissä olla leikin mahdollistaja luomalla lapsille tilanteita, virikkeitä ja osoittamalla turvallisuudentunnetta olemalla läsnä ja saatavilla. Lisäksi yksi haastateltaista nosti esiin aikuisen roolin leikkiin ryhtymisen tukemisessa. Hän koki, että aikuisen on tärkeä tukea lasten leikkitaitojen kehittymistä ja sitä, että lapset voivat kokea vapaan leikin mielekkäänä toimintana. Lasten leikkiin ryhtymistä voi edistää menemällä leikkiin mukaan lapsen kanssa, joka ei tahdo päästä leikin lumoon.

”Mm.. On niinkö läsnä siinä ja jos vaikka lapset on niinkö eri huoneisiin jaettu leikkimään niin että sehän ois hyvä, että sielä ois joka huoneessa aikuinen. Ja aikuinenki niinkö rauhottus siihen niinkö pysähtyis kumminki siihen niinkö tilanteeseen ja tarvittaessa sitten auttais ja ohjais jos joku tarvii.”

Kysyessäni haastateltavilta, saako heidän mielestään aikuinen olla mukana vapaassa leikissä, oli haastateltavilla asiaan yhteinen linja. Heidän mielestään aikuisella on lupa osallistua leikkiin, mutta se vaatii kuitenkin lasten kuuntelemista ja leikkitilanteiden havainnointia. Aikuisen tehtäväksi vapaassa leikissä kuvattiin eläytyminen leikkiin ja lasten toiminnoille antautuminen. Haastateltavien mielestä kaikkeen leikkiin ei tarvitse aikuisen osallistua ja joskus lapset osoittavat käyttäytymisellään haluavansa leikkiä ilman aikuista. Yksi haastateltavista koki, että etenkin isommissa lapsissa on huomattavissa se, että he kaipaavat omaa tilaa ja leikkirauhaa, johon aikuisella ei ole asiaa.

”Jos siellä istuu lattialla ja lapset leikkii vaikka lääkäriä ja haluaa tulla hoitaan niin siis minun mielestä voi olla mukana.”

”Joo, isommathan tykkää että ne saa olla ihan keskenään, että siinä helposti jos mennee johonki huoneeseen, siellä on leikki kesken ja sie istahat sinne vain kätteleen niin kohta ne katoaa ne lapset siitä ympäriltä. Ne valitsee toisen paikan. Ne haluaa oman leikkirauhan.”

Yksi haastateltava ilmaisi, että aikuisella on myös tärkeä rooli vapaan leikin havainnoijana ja konfliktitilanteiden ehkäisijänä. Tähän yhtyivät myös muut haastateltavat. Heidän mielestään leikin maailma voi olla ajoittain myös karu. Koska vapaassa leikissä lapset valitsevat leikkikaverinsa itse, voi lapsi kokea joskus myös ulkopuolisuuden tai väheksynnän tunteita. Tämän vuoksi on tärkeää, että kasvattaja on perillä siitä, mitä leikeissä tapahtuu.

”Ja sitte jos aikuinen ei oo niinkö kuulolla niinniin eihän sitä sitte tiä mitä siellä tapahtuu vaikka siellä ei huueta tai tapella. Mut se voi olla sit just jotaki tuon tyyppistä, että yks joutuu aina olemaan se koira joka on siellä kopissa.”

5.5 Vapaan leikin tukeminen kasvatuksessa

Teemahaastattelun viimeisessä osiossa haastateltavat keskustelivat vapaan leikin tukemisesta heidän yksikössään. Teemojen syventävinä kysymyksinä pyysin haastateltavia kuvailemaan niitä toimintakeinoja, miten he tukevat lasten vapaata leikkiä kasvatuksessa. Esiin nousevina tekijöinä ilmeni toimintaympäristöön vaikuttaminen, leikkiin ryhtymisen tukeminen sekä leikkiin innostavien välineiden saatavuus. Nämä vapaan leikin tukemisen keinot

näkyvät yksikössä leikkiympäristön viihtyvyyteen panostamisena, aikuisen läsnäolona, leikkivalintatauluna sekä uusien toimintatapojen jalkauttamisena yksikköön.

”Jos on lapsia joilla on hankala niinku valita mitä alkaa tekemään ja keskittyyn siihen leikkiiin niin meillä on esimerkiksi leikkivalintataulu tehty. Että välillä voi päättää, että haluaako nyt tulla askartelemaan vai haluaako nyt jatkaa sitä leikkiä, että annetaan niinkö lapsen välillä valita ite.”

”ja sitte just sitä että vähän vaihtelua niissä välineissä että meilä on ainaki huomattu että ko on niitä kiertäviä leluja että se on tosi hyvä juttu että ne välillä vaihtuu ko voi olla että lapset innostuu jostain palikoista ja tekkee pitkän aikaa niillä, leikkii, mutta sitte se innostus niinkö lopahtaa niin sitte ko tulee joku eri lelu siihen niin sitte on taas niinku aivan mahtavia leikkejä.”

Haastattelun viimeiseen osioon sisältyi kysymys vapaan leikin vaikutuksesta lapsen kehitykseen. Pyysin haastateltavia kertomaan näkemyksensä siitä, miten heidän mielestään vapaa leikki vaikuttaa lapsen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että vapaassa leikissä lapsi harjoittaa monenlaisia taitoja ja kehittyy kokonaisvaltaisesti jokaisella kehityksen osa-alueella. Eräs haastateltava koki, että vapaa leikki on lapsen kehityksen perusta ja toivoo sen säilyvän tärkeimpänä toimintamuotona varhaiskasvatuksessa. Hän kuitenkin korosti, että vapaan leikin rinnalla on myös hyvä toteuttaa ohjattua leikkiä ja sitä ei pidä yhtään väheksyä.

”Tuntuu että se vaikuttaa niin tosi monneen asiaan. Että tuota, oppii kieltä ja vuorovaikutustaitoja ja tunnetaitoja ja motorisia taitoja ja tosi paljon kaikkea.”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Teemahaastattelussa nousi esiin kattavasti teoreettinen viitekehys, jonka valitsin opinnäytetyöhöni. Haastateltavien kanssa syntyi runsaasti keskustelua vapaasta leikistä ja kävi selväksi, että käsite pitää sisällään monia eri osalualueita. Opinnäytetyön johtopäätöksissä avaan tuloksista tehtyjä johtopäätöksiä ja sitä, mitä saaduista tutkimustuloksista seuraa. Tutkimustehtävänäni oli selvittää, miten lastentarhanopettajat määrittelevät vapaan leikin käsitteen. Lisäksi halusin saada selville, miten lastentarhanopettajat tukevat vapaan leikin toteutumista lasten kasvatuksessa ja mitkä tekijät mahdollisesti rajoittavat vapaata leikkiä varhaiskasvatuksessa.

Tekemästani haastattelusta selvisi, että haastateltavilla oli yhteneväinen näkemys siitä, että vapaa leikki on toimintaa, joka alkaa lapsen omasta aloitteesta. Heidän mielestään vapaan leikin sisällöstä, leikkipaikasta ja leikkikavereista päättää lapsi itse. Tutkimustuloksista käy ilmi, että haastateltavat ymmärtävät ja sisäistävät vapaan leikin määritelmän. Määritelmä on yhteneväinen aiemmin määritellyn vapaan leikin käsitteen kanssa.

Opinnäytetyöni yksi tutkimustehtävistä oli saada selville niitä keinoja, joilla lastentarhanopettajan tukevat vapaan leikin mahdollistamista lasten kasvatuksessa. Tutkimustuloksista käy ilmi, että lastentarhanopettajat pyrkivät omalla toiminnallaan tukemaan vapaan leikin toteutumista monin eri keinoin. Kaikkien haastateltavien mielestä vapaa leikki näkyy kasvatuksessa eniten leikkimahdollisuuksien tarjoamisena ja leikkiajan mahdollistamisena. Haastateltavat kokivat, että vapaan leikin tukeminen on fyysisen toimintaympäristön luomista sellaiseksi, jossa leikkirauha vapaalle leikille on mahdollista. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että lastentarhanopettajat pyrkivät kasvatuksessaan tukemaan vapaata leikkiä luomalla lapsille turvallisuudentunnetta olemalla läsnä leikkitalanteissa sekä ohjaamaan lapsia tarvittaessa. Yhtenä vapaan leikin tukemisen keinona haastateltavat kokivat leikkivälineiden saatavuuden mahdollistamisen. Toisaalta leikkivälineet koettiin vapaan leikin rikastuttajina, toisaalta taas luovuuden syöjinä. Haastattelusta

ilmeni, että haastateltavilla oli erilaisia näkemyksiä leikkivälineiden tarpeellisesta määrästä.

Vapaata leikkiä suurimmiksi rajoittaviksi tekijöiksi haastateltavat kokivat siirtymätilanteet ja arjen struktuurit. Päiviä ohjaavat usein tarkat aikataulut, jotka määrittelevät osaltaan sen, milloin vapaalle leikille on aikaa. Leikki myös joudutaan usein keskeyttämään siirryttäessä toiseen toimintoon. Vapaa leikkutilanne saattaa keskeytyä esimerkiksi syömisen tai uloslähdön aikaan. Tutkimustuloksista kävi kuitenkin ilmi, että yksi kolmesta haastateltavasta piti myös aikuisia vapaiden leikkutilanteiden rajoittajina. Heidän luoma kiire ja aikataulussa pysyminen lisää leikkien keskeytymistä. Myös kulttuurilliset tekijät, leikkirauha sekä työntekijöiden työtavat koettiin vaikuttaviksi tekijöiksi vapaan leikin toteutumiseen varhaiskasvatuksessa. Yhteneväistä rajoittaviin tekijöihin kaikkien haastateltavien vastauksissa oli myös ylemmiltä tahoilta tuleva paine varhaiskasvatuksen suosituksista. Kaikki haastateltavat kokivat, että heillä on usein paine siitä, mitä kaikkea pitäisi tehdä, jotta varhaiskasvatuksen suositukset täyttyvät. Tällöin vapaalle leikille ei välttämättä aina löydy niin paljon aikaa kuin he todellisuudessa sille haluaisivat antaa. Tuloksista käy myös ilmi, että lastentarhanopettajat kaipaavat lisää tietoa siitä, miten vapaan leikin jatkumista voisi edistää, mikäli se on vaarassa keskeytyä.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että haastateltavilla on selkeä ja yhteneväinen näkemys vapaan leikin käsitteestä. Lastentarhanopettajat ymmärtävät vapaan leikin merkityksen lapsen kokonaisvaltaiselle ja tasapainoiselle kehitykselle ja tiedostavat aikuisen roolin vapaassa leikissä sekä sen tukemisessa. Tutkimustuloksista ilmeni, että lastentarhanopettajien kasvatuksessa on useita toiminnallisia keinoja, joilla he pyrkivät aktiivisesti tukemaan vapaan leikin toteutumista lasten kasvatuksessa. Tutkimustuloksia voi hyödyntää kiinnittämällä huomiota vapaata leikkiä rajoittaviin tekijöihin ja niiden minimoimiseen eri keinojen avulla. Lisäksi tulokset voivat auttaa niitä, jotka etsivät keinoja tukea lasten vapaata leikkiä varhaiskasvatuksen arjessa.

7 POHDINTA

7.1 Työn eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusta tehdessä on noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä, jotta tieteellinen tutkimus voidaan katsoa olevan eettisesti hyväksyttävää ja tulosten luotettavia ja uskottavia. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että noudatetaan tieteellisesti hyväksytyjä toimintatapoja sekä vaalitaan rehellisyyttä ja huolellisuutta tutkimustyössä. Tiedonhankinnassa tulee soveltaa eettisesti kestäviä ja tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia menetelmiä tiedonhankinnassa, tutkimusmenetelmissä ja arviointimenetelmissä. Lisäksi tiedon julkaisemisessa on noudatettava avoimuutta ja läpi tutkimusprosessin on kunnioitettava muiden tutkijoiden työtä ja annettava heille niiden ansaitsema arvo ja merkitys. Lisäksi eettisesti hyväksyttävä tutkimus on yksityiskohtaisesti suunniteltu, toteutettu ja dokumentoitu. Tutkijan on huolehdittava tutkimukseen osallistuvien oikeuksista ja säilytettävä tutkimusaineistot huolellisesti. Tutkimuksen sidonnaisuudet on ilmoitettava osallistujille ja julkaistava tutkimustulosten yhteydessä. Läpi tutkimusprosessin on tärkeää noudattaa hyvää ja laadukasta hallintoa. Tutkimuksen eettisyyteen sisältyy se, että tutkija ei loukkaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Piittaamattomuus ja vilppi tutkimuksen suorittamisessa kertoo tutkijan puutteellisesta ammattietiikasta. (Mäkinen, 2006, 172-174.)

Laadullista eli kvalitatiivista opinnäytetyötä tehdessä on huolehdittava oman työn luotettavuudesta. Luotettavuuden varmistaminen on tärkeää, sillä opinnäytetyön luotettavuus on yhteydessä prosessin jokaiseen vaiheeseen ja sen parantaminen jälkikäteen on mahdotonta. (Kananen, 2010, 68) Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta käsiteltäessä puhutaan yleensä tutkimuksen validiteetista ja reliabiliteetista. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on aiottu. Reliabiliteetti on taas sitä, että tutkimustulokset ovat toistettavissa. Näitä termejä on kuitenkin ajoittain kritisoitu niiden käyttötarkoituksen painottuessa lähinnä määrällisiin tutkimuksiin. Tutkimuksen luotettavuutta tulee arvioida kuitenkin kokonaisuutena. Tutkimuksen luotettavuutta voi arvioida pohtimalla tutkimuksen kohdetta ja sitä, miksi

halutaan tutkia juuri tiettyä kohdetta. Luotettavuutta arvioitaessa on syytä pohtia myös omia sitoumuksia läpi tutkimusprosessin. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkija pohtii omia oletuksia ennen tutkimusta, sen aikana ja tutkimuksen jälkeen. Aineistonkeruun toteuttamisessa on mietittävä sen luotettavuutta. Tutkijan on kiinnitettävä huomiota aineistonkeruun menetelmän luotettavuuteen, sen erityispiirteisiin sekä mahdollisiin ongelmiin aineistonkeruussa. Luotettavuuden kriteereitä ovat myös tutkimusjoukon valintaan liittyvät pohdinnat sekä tutkija-tiedonantaja-suhde. Tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkimuksen keston kuvailu, analyysivaiheen tarkka kuvaus, tutkijan oma arviointi tutkimuksen eettisyydestä ja luotettavuudesta sekä tutkimuksen raportoinnin kuvaus.

Opinnäytetyön eettisyydestä ja luotettavuudesta pidin huolellisesti kiinni läpi opinnäytetyöprosessin. Opinnäytetyöhöni käyttämä teoriatieto on luotettavista tieteellisistä lähteistä ja lähteet olen merkinnyt opinnäytetyöhöni lähdeviittein sekä lähdeluetteloon. Teoriatiedon käytössä olen kunnioittanut muiden kirjoittajien työtä, viittaamalla teksteihin asianmukaisesti.

Opinnäytetyöni aineistonkeruun suoritin yhdessä Rovaniemen kaupungin päiväkodeista, joka pysyy opinnäytetyössäni tunnistamattomana. Yhteistyöhön sain luvan Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatuksen palvelualuepäälliköltä, joka allekirjoitti kirjallisen toimeksiantosopimuksen yhteistyöstä.

Haastateltavat osallistuivat haastatteluun vapaaehtoisesti. Ennen haastattelua sovimme haastateltavien kanssa kaikille sopivan ajan ja paikan sekä kerroin mihin ja mitä varten haastattelumateriaalia käytän. Äänitin teemahaastattelun ääninauhurille, minkä jälkeen siirsin materiaalin salasanojen taakse sellaiseen paikkaan, johon vain minulla on pääsy. Haastattelun äänittämiseen kysyin jokaisen haastateltavan suostumuksen ja kerroin, että hävitän haastattelumateriaalin heti sen käytön jälkeen. Korostin haastateltaville ennen haastattelua, että he pysyvät opinnäytetyössäni tunnistamattomina.

Olen pyrkinyt työssäni kuvailemaan tarkasti opinnäytetyön eri vaiheet ja työn toteutuksen. Tutkimuksen teon aikana tehdyt valinnat ja ratkaisut olen perustellut luotettavuuden lisäämiseksi. Olen aktiivisesti pitänyt kiinni

luotettavuuden ja eettisyyden vaalimisesta pohtimalla niihin vaikuttavia tekijöitä monipuolisesti läpi opinnäytetyöprosessin.

7.2 Opinnäytetyöprosessi

Tämä opinnäytetyöprosessi oli kokonaisuudessaan antoisa ja opettavainen matka leikin ihmeelliseen maailmaan ja tutkimukselliseen toimintaan. Prosessin aikana opin valtavasti varhaiskasvatustyöstä ja kehitin omaa reflektiivistä osaamistani tutkimuksenteon eri vaiheissa.

Opinnäytetyön aihe kannattaa valita niin, että se kiinnostaa opiskelijaa ja hänellä on siitä kokemusta, koska kiinnostava aihe motivoi ja innostaa kirjoittajaa. Aikaisempien opintojen tulisi tukea opinnäytetyötä, sillä niissä on perehdytty aihealueen perusteisiin, teoriaan ja aikaisempiin tutkimuksiin aiheesta. (Kananen, 2010, 13) Opinnäytetyöprosessi alkoi aiheen valinnalla syksyllä 2016, jolloin oli meneillään sosionomiopintojeni suuntaavat opinnot. Leikin monimuotoisuus varhaiskasvatuksessa oli mielestäni niin mielenkiintoinen ilmiö, että päätin syventyä leikin maailmaan opinnäytetyössäni. Pyörittelin useita eri näkökulmavaihtoehtoja ja pidin mielessäni sen, että aiheen tarkempi rajaus tulisi olla sen ajankohtaisuus ja työelämälähtöisyys. Niinpä päätin toteuttaa vapaamuotoisen kyselyn lastentarhanopettajien Facebook-ryhmään. Tein ryhmään kyselyä siitä, mitä näkökulmaa olisi aihetta tutkia leikin maailmasta tarkemmin, mitkä ilmiöt ovat nyt pinnalla sekä millaiseen ilmiöön paneutumisesta kasvattajat voisivat hyötyä. Kysely tuotti tulosta ja sain useita vastauksia. Useissa vastauksissa nousi esille vapaan leikin käsite. Aloin tutkia tätä käsitettä tarkemmin ja vapaan leikin olemus alkoi kiinnostaa minua niin paljon, että päätin rajata aiheen käsittelemään vapaata leikkiä varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön ideapaperin palautin alkuvuodesta 2017.

Kevään 2017 aikana aloittelin tutkimussuunnitelman kirjoittamisen. Suunnitelmaa tehdessä ja teoriatietoon perehtyessä alkoi muotoutua opinnäytetyöni tutkimustehtävä, jonka pohjalta muodostin tutkimuskysymykset. Opinnäytetyöni tutkimustehtäväksi muotoutui sen selvittäminen, miten lastentarhanopettajat määrittelevät vapaan leikin, miten sen toteutumista

tuetaan sekä mitkä tekijät ovat mahdollisesti vapaan leikin rajoittajina. Tutkimustehtävän selvittyä valitsin tutkimusmenetelmän, jonka pohjalta lähdin muodostamaan tutkimuskysymyksiä. Tutkimussuunnitelman palautin toukokuussa ja varsinaisen opinnäytetyön aloitin syksyllä 2017.

Opinnäytetyöprosessin aikana minulle tuli eteen useita eri aiheita leikin maailmasta, joita olisi mielenkiintoista tutkia. Tutkimustulokset koottuani minulle heräsi ajatus siitä, miten mielenkiintoista olisi tutkia tarkemmin lastentarhanopettajien kokemaa painetta heidän työmäärästä ja toteutettavasta pedagogisesta toiminnasta ja siitä, miten tämä paine vaikuttaa vapaaseen leikkiin. Opinnäytetyöprosessin aikana tein havaintoja myös siitä, että ryhmäkokojen suuruus ja ryhmien hallittavuus vaikuttaa osaltaan myös vapaan leikin mahdollistumiseen. Nämä aihealueet ovat laaja-alaisia ja monimutkaisia, joten näen, että niistä riittäisi avattavaa kokonaisen opinnäytetyön verran. Jatkotutkimusideana tälle opinnäytetyölle voisi olla hyödyllistä kartoittaa laajemmalla otannalla varhaiskasvattajien keinoja tukea lasten vapaata leikkiä lasten kasvatuksessa ja ottaa aineistonkeruuseen niiden ammattiryhmien edustajia, jotka työskentelevät päiväkodeissa. Lisäksi varhaiskasvatuksen kentällä voisi olla tarpeen opaslehtinen vapaan leikin tukemisen keinoista. Jatkotutkimusaiheita on useita, sillä leikin monimuotoisuus avaa useita ovia, joihin kurkistamalla voi löytää itselleen mielenkiintoisen tutkimusmaailman.

LÄHTEET

Eskola, J. 2007. Julkaisussa: Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.). Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Tammi.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2017. Leikin ensi askeleita. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helenius, A. 2004. Leikki ja lapsen kehitys. Teoksessa Leikistä totta. Omaehtoisen leikin merkitys. Helsinki: Tammi.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja kehitykseen. Helsinki: WSOY.

Hintikka, M., Helenius, A. & Vähänen, L. 2004. Leikistä totta. Omaehtoisen leikin merkitys. Helsinki: Tammi.

Hintikka, M. 2009. Leikki, lapsuuden tärkein asia. Teoksessa Jantunen, T. & Lautela, R. (toim.). Kuningasvuosi. Leikin kultta-aika. Sastamala: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 18., painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2013. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. 4.painos. Helsinki: Kirjapaja.

Kahri, M. (toim.) 2003. Lapsen arki on leikkiä II. 3-6-vuotiaat leikin maailmassa. Kauhava: Kauhavan kirjapaino.

Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päivähoidossa? Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kalliala, M. 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Helsinki:Gaudeamus.

Kananen, J. & Heikkinen, R. (toim.) 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 111. Tampere: Yliopistopaino Oy- Juvenes Print.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajilla. Juva: PS-kustannus.

Lindqvist, G. 1998. Leikin mahdollisuudet. Luovaa leikkipedagogiikkaa päiväkotiin ja kouluun. (I. Arffman. Suom.).Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2016:17. 4.painos. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Pienperheyhdistys ry. Kahri, M. (toim.). 2003. Lapsen arki on leikkiä II. 3-6-vuotiaat leikin maailmassa. Kauhava: Kauhavan kirjapaino.

Tahvainainen, I. & Turunen, S. 2017. Ytimessä lapsi. Teoksessa Haapasalo, T., Petäjä, H., Vuorelma-Glad, P, Sandén, M., Pulkkinen, M. & Tahvanainen, I. (toim.) Varhaiskasvatus katsomusten keskellä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Rovaniemen kaupunki. 2017. Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu: 28.1.2018. Saatavissa: <https://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=bedc83ba-e827-4ee5-870c-caf8357515fa>

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun? Helsinki: WSOY.

Vehkalahti, R. & Urho, T. 2013. Leikki on totta! Näkökulmia vapaan leikin tukemiseen. Helsinki: Premedia.

Vähänen, L. 2004. Mitä on omaehtoinen leikki? Teoksessa Hintikka, M., Helenius, A. & Vähänen, L. 2004. Leikistä totta. Omaehtoisen leikin merkitys. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Liite 1.

Teemahaastattelu 23.1.2018

Opinnäytetyön aihe: Vapaa leikki varhaiskasvatuksessa

Haastatteluteemat ovat vahvistettu mustalla. Tarkentavat kysymykset ovat tarvittaessa esitettäväksi.

VAPAAN LEIKIN MÄÄRITELMÄ

- Miten määrittelisitte vapaan leikin?
- Mikä on oma suhtautumisenne vapaaseen leikkiin?

VAPAAN LEIKIN OLEMUS VARHAISKASVATUKSESSA

- Mikä on toimintaympäristön rooli vapaassa leikissä?
- Annetaanko lasten leikkiä riittävästi vapaata leikkiä?
- Mitkä tekijät ovat vapaan leikin rajoittajia/pilaajia?
- Miten määrittelisitte vapaan ja ohjatun leikin eron?

AIKUISEN ROOLI VAPAASSA LEIKISSÄ JA SEN TUKEMISESSA

- Mikä on aikuisen rooli vapaassa leikissä?
- Miten aikuinen voi tukea vapaata leikkiä?
- Millä tavoin tuette vapaan leikin toteutumista lasten kasvatuksessa?

VAPAAN LEIKIN NYKYTILA JA TULEVAISUUS

- Miten vapaa leikki toteutuu päiväkodissanne tällä hetkellä?
- Millaisena näette vapaan leikin tulevaisuuden?